

BIBLIOTEKA MODERNA

Urednik
IGOR MARKOVIĆ

RENE DEKART

R.O. FILOZOFSKI FAKULTET
ODRUG HUMANISTIČKE I DRUŠTVENE ZNANOSTI
ZAGREB - ĐURE SALAJA BROJ 3
Biblioteka Odsjeka za filozofiju

Strasti duše

Prevod i pogovor
MILAN TASIĆ

MFN 218

Knjižnica Filozofijskoga seminara u Zagrebu	
Sign.	A-1017
Inv. br.	3378

Moderna • Beograd

jetre, stomaka, slezine i drugih organa, uč

17. Koje su funkcije duše

Pošto smo razmotrili sve funkcije, koje isključivo pripadaju telu, lako je zaključiti da osim misli, ništa ne ostaje što bi imali pripisati našoj duši. Uglavnom postoje dve vrste misli: jedne su delovanja duše, druge su njene strasti. Ono što nazivam delovanjima duše, jesu sva naša htenja /volontés/, jer iz iskustva znamo, da ona direktno potiču iz duše i, čini se, da samo od nje zavise. Nasuprot tome, strastima se uopšte mogu da nazovu sve vrste opažanja i saznanja, koja se nalaze u nama, jer često ih ne čini naša duša onakvima kakva jesu, već ih uvek dobija od stvari, koje one predstavljaju.

18. O volji

Isto tako su i htenja dvovrsna: jedna su delovanja duše, koja svršavaju u samoj duši, kao kad hoćemo da volimo boga ili, uopšte, da upravimo misao na neki nematerijalan predmet; druga su pak radnje koje svršavaju u telu, kao kada imamo volju da šetamo, naše se noge pokreću i mi već koračamo.

30. Duša je usko povezana sa svim delovima tela

No, da bi shvatili sve te stvari, valja da znamo, da je duša uistinu povezana sa celim telom, upravo tako da se ne može da tvrdi, da je ona u jednom od njegovih delova, a da je nema u drugom, jer je ona, zbog rasporeda njegovih organa, na izvestan način nedeljiva celina. Ti su organi u toj meri upućeni jedni na druge da kad se neki od njih ukloni oštećuje se čitavo telo. I jer je duša takve prirode, da je bez ikakve veze sa protežnošću, sa dimenzijama ili pak drugim svojstvima materije, od koje je telo sačinjeno, već jedino sa celim sklopom njegovih organa. To se vidi iz toga, što mi ne bismo mogli pojmiti polovinu, ili trećinu neke duše, niti koliku prostornost zahvata i iz toga, što ona ne postaje manja, ako se odstrani neki deo tela, no da se od njega potpuno odvaja, kad se rasturi sklop njegovih organa.

31. U mozgu se nalazi mala žlezda, u kojoj duša svoje funkcije obavlja posebnije, no u drugim delovima tela

Valja isto tako da znamo, mada je duša povezana sa čitavim telom, ima u njoj ipak izvestan deo, u kome ona svoje funkcije obavlja posebnije, nego u drugim. Obično se veruje da je taj deo mozak, ili možda srce: mozak, jer su s njime povezani čulni organi, a srce, jer se u njemu, tobož, osećaju strasti. No, pošto sam brižljivo proučio ovo pitanje, čini mi se da se očiglednim pokazalo, da deo tela u kome duša neposredno obavlja svoje funkcije, nije nipošto srce, niti pak čitav mozak, već jedino njegov najunutarniji deo. To je jedna sasvim mala žlezda, smeštena u središtu njegove mase, a upravo tako visi nad ka-

nalom, kojim su duhovi iz njegovih prednjih šupljina povezani sa onima iz zadnjih, da njena znatna pomeranja mogu mnogo da učine na promenu toka ovih duhova i da se, obratno, najmanje promene u toku duhova, mogu znatno odraziti na pokrete ove žlezde.

32. Kako uviđamo da je ta žlezda glavno sedište duše

Razlog koji me uverava, da duša ne može imati u čitavom telu nijedno drugo boravište do ovu žlezdu, gde neposredno obavlja svoje funkcije, jeste taj, što su svi ostali delovi našeg mozga udvojeni kao što imamo, dva oka, dve ruke, dva uha i, uopšte, kao što je to slučaj sa svim organima naših spoljašnjih čula. A pošto imamo jednu i prostu misao o istoj stvari, u isto vreme, nužno treba da postoji neko mesto, gde bi dve slike, koje potiču iz dva oka, ili dva utiska koja dolaze od jednog istog predmeta, putem udvojenih organa ostalih čula, mogle da se združe u jedan isti, pre no što pristignu u dušu, jer bi joj inače ovi predstavili dva predmeta, umesto jednog. I može se lako pojmiti, da se te slike i drugi utisci skupljaju u ovoj žlezdi, posredstvom duhova koji ispunjavaju šupljine mozga, i da, sem nje, nema nijednog drugog mesta u telu, gde bi ove mogle biti ovako objedinjavane.

33. Sedište strasti nije u srcu

Što se tiče mišljenja onih, koji smatraju da duša stiče svoje strasti u srcu, ne treba ga uzimati u obzir, jer se zasniva jedino na činjenici, da strasti mogu da izazovu izvesno njegovo remećenje, a lako je uvideti, da se ono oseća kao da je nastalo u srcu, samo zato što je posredstvom jednog malog

nerva, srce povezano s mozgom. Tako se isto, posredstvom nerava iz noge, oseća bol kao da je u nozi, a zvezde vide da su na nebu, posredstvom njihove svetlosti i optičkih nerava. Te, uopšte nije nužno da duša neposredno obavlja svoje funkcije u srcu, da bi ovde iskušavala svoje strasti, kao što ne mora biti na nebu, da bi videla zvezde.

34. Kako duša i telo deluju jedno na drugo

Zamislimo dakle, da je glavno središte duše u maloj žlezdi u sredini mozga, odakle »zrakasto« utiče (rayonne) na čitavo telo, posredstvom duhova, nerava, pa čak i krvi, koja primajući utiske od duhova, može ih, pomoću arterija, razneti do svih udova. Setimo se zatim onog što je gore rečeno o mašini našeg tela, to jest, da su tanka vlakna nerava, tako razlivena po svim njegovim delovima, da pri različitim kretanjima koje izazivaju čulni predmeti, ona različito otvaraju moždane pore, usled čega životinjski duhovi iz njegovih šupljina, različito ulaze u mišiće i, sledstveno tome, mogu pokretati udove na najrazličitije načine. Setimo se, isto tako, da su i svi drugi uzroci, koji na različite načine mogu da pokrenu duhove, dovoljni da ih odvedu u različite mišiće. A dodajmo još i to, da mala žlezda, koja je glavno sedište duše, tako visi između šupljina, koje sadrže te duhove, da je oni mogu da pokreću na toliko različitih načina, koliko je i čulnih raznolikosti u objektima. No, nju takođe različito može pokrenuti i duša, koja po svojoj prirodi prima u sebi isto toliko različitih utisaka, to jest, sadrži onoliko različitih opažanja, koliko se različitih kretanja obave u toj žlezdi. I obratno: mašina tela je tako sastavljena, da samo stoga što je ova žlezda različito pokretana od strane duše, ili kakvog moguće drugog uzroka, ona duhove, koji je okružuju, potiskuje ka porama na mozgu, koje

ih pak nervima provode do mišića, pa na taj način čine da ovi pokreću udove.

35. Primer načina na koji se utisci od predmeta objedinjuju u žlezdi iz sredine mozga

Tako, na primer, kada vidimo neku životinju, koja nam se približava, svetlost što se odbija sa njenog tela, ocrtava dve slike, po jednu u svakom oku. Ove dve slike, stvaraju druge dve, posredstvom optičkih nerava, na unutrašnjoj površini mozga, koja je okrenuta njegovim šupljinama. Potom se, otuda, posredstvom duhova, kojima su njegove šupljine ispunjene, ove slike zrakasto pružaju na taj način ka maloj žlezdi, koju ti duhovi okružuju, da se kretanje svake tačke jedne od slika pruža ka istoj tački žlezde, ka kojoj se pruža kretanje odgovarajuće tačke druge slike, koja predstavlja isti deo te životinje. Na taj način, od dve slike iz mozga stvara se samo jedna na žlezdi, koja, ne posredno delujući na dušu, čini da ova vidi lik te životinje.

36. Primer načina na koji se strasti pobuđuju u duši

Ali, ako je taj lik krajnje neobičan i zastrašujući, to jest, ako potpuno liči na mesto, što se ranije pokazalo štetnim po telo, to u duši izaziva strast strepnje, a potom smelosti, ili pak straha i užasa, u zavisnosti od temperamenta tela, ili snage duše, kao i od toga da li smo se ranije štitili odbranom ili bekstvom od štetnih stvari, na koje sadašnji utisak liči. Jer, to dovodi mozak nekih ljudi u takvo stanje, da se duhovi, koji se odbijaju od slike formirane na žlezdi, vraćaju delom u nerve, koji primoravaju čoveka da okrene leđa i pokrene noge

za bekstvo, a delom u one nerve koji proširuju ili sužavaju otvore na srcu, ili pak pokreću druge delove, koji mu šalju krv, da ta krv, budući ovde neobično razređena, odvodi duhove u mozak, a ovi su sposobni da podrže i pojačaju strast straha, to jest u stanju su da drže otvorenim, ili da ponovo otvore pore mozga, koje ih odvede u iste nerve. Jedino stoga što duhovi ulaze u te pore, oni izazivaju jedno osobito kretanje u žlezdi, koje potiče od prirode, a ima za cilj da natera dušu da oseća tu strast. A pošto su ove pore povezane pre svega sa malim nervima, čija je dužnost da skupe ili prošire otvore na srcu, to objašnjava zašto duša oseća strast, pre svega, kao da je ova u srcu.